

Ρίχαρντ Βάγκνερ: 200 χρόνια από τη γέννηση ενός φιλέλληνα

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΙ / ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ / ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ

Παρασκευή 26 Απριλίου 2013

Γράφει: **Κώστας Παπαχρήστου**

Αν και το δεχόμαστε ως αυτονόητο, προκαλεί εν τούτοις κάποια μελαγχολία το γεγονός ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς που ονομάστηκαν **φιλέλληνες** αγάπησαν αυτή τη χώρα μέσα απ' το θαυμασμό τους για την πνευματική κληρονομιά της αρχαιότητάς της και μόνο. Τόσο που μια αντίστροφη πορεία μύησης στο ελληνικό ιδεώδες να μοιάζει εξωπραγματική. Δηλαδή, μας είναι δύσκολο να φανταστούμε πώς θα ήταν δυνατό, κατά τους νεότερους χρόνους, κάποιος να ανακαλύψει και ν' αγαπήσει τον κλασικό ελληνικό πολιτισμό μέσα απ' την αγάπη του για τη σύγχρονη του Ελλάδα!

Μια από τις φωτεινές εξαιρέσεις υπήρξε, ασφαλώς, ο **Λόρδος Βύρων** (1788-1824), που η αγάπη του για την Ελλάδα της εποχής του τον οδήγησε ως την αυτοθυσία. Λιγότερο γνωστή είναι η περίπτωση του μεγάλου γερμανού μουσικοσυνθέτη, ποιητή και φιλόσοφου **Ρίχαρντ Βάγκνερ** (Richard Wagner) που φέτος συμπληρώνονται 200 χρόνια από τη γέννησή του. Αναμορφωτής της όπερας, έκανε σκοπό της καλλιτεχνικής του δημιουργίας την αναβίωση του αρχαίου Ελληνικού Δράματος μέσω του Λυρικού Θεάτρου. Γεννήθηκε στη Λειψία στις 22 Μαΐου 1813, και πέθανε στις 13 Φεβρουαρίου 1883 στη Βενετία. Μετά απ' αυτόν, τίποτα στην όπερα – αλλά ίσως και στην Τέχνη γενικότερα – δεν ήταν ίδιο!

Έκανε πράξη το όραμά του να συνενώσει όλες τις τέχνες (ποίηση, μουσική, εικαστικές τέχνες...) σε μία ενιαία Τέχνη που θα εμπειρείε κάθε δυνατή έκφραση του ωραίου. Σε ό,τι αφορά την όπερα (ορθότερα, **«μουσικό δράμα»**), αναβάθμισε τον ρόλο της ορχήστρας από απλά συνοδευτικό και υποδηλωτικό του ρυθμού (νοοτροπία απ' την οποία, δυστυχώς, δεν ξέφυγε ούτε ο μεγάλος **Βέρντι**, επίσης γεννημένος το 1813) σε ρόλο αληθινού φιλοσοφικού σχολιαστή τού επί σκηνής παριστώμενου δράματος, ανάλογου με τον χορό στο αρχαίο ελληνικό θέατρο.

Μεταφράζω ένα μικρό απόσπασμα από την αυτοβιογραφία(*) του:

«Οι ανταποκρίσεις των εφημερίδων και των περιοδικών από τον αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, μου είχαν προξενήσει φοβερή συγκίνηση. Έτσι, η αγάπη μου για την Ελλάδα, που αργότερα μετατράπηκε σε ενθουσιασμό για τη μυθολογία και την ιστορία της αρχαιότητάς της, πήγασε από το ζωηρό και επώδυνο ενδιαφέρον μου για τα γεγονότα του παρόντος. Στα κατοπινά χρόνια, η ιστορία των αγώνων των Ελλήνων κατά των Περσών μού έφερνε πάντα στο νου τη σύγχρονη επανάσταση κατά των Τούρκων.»

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, αυτό που εντυπωσιάζει ιδιαίτερα είναι το γεγονός ότι, σε αντίθεση με πολλούς άλλους φιλέλληνες που αγάπησαν την Ελλάδα κυρίως (αν όχι αποκλειστικά) λόγω θαυμασμού για την αρχαιότητά της, ο Βάγκνερ (όπως φαίνεται καθαρά στην αυτοβιογραφία του) στράφηκε στη μελέτη της κλασικής Ελλάδας έχοντας ως αφηρητικό ερέθισμα τους εθνικο-απελευθερωτικούς αγώνες του σύγχρονου του Ελληνισμού. Για τον Βάγκνερ, η Ελλάδα αποτελούσε μία ενιαία ιδέα και μια πολιτιστική αξία με απόλυτη ιστορική συνέχεια! Δυστυχώς, πρόδωσαν την πίστη του αυτή οι κατοπινές γενιές των Ελλήνων...

Η υστεροφημία του Βάγκνερ αμαυρώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω του ότι ένας παράφρων γερμανός δικτάτορας έτυχε να συμπαθεί, σε βαθμό ψύχωσης, τη μουσική του! Για τον ίδιο λόγο αποδόθηκε, όψιμα, μεγαλύτερη του δέοντος σημασία στον «αντισημιτισμό» του Βάγκνερ. Στην πραγματικότητα, η καταραμένη αυτή ετικέτα που τον καταδιώκει ακόμα (ιδιαίτερα στο Ισραήλ) βασίζεται κατά κύριο λόγο σε ένα γελοίο δοκίμιο («*Ο Ιουδαϊσμός στη Μουσική*») που έγραψε για να εκφράσει το σύμπλεγμα που τον διακατείχε έναντι της καλλιτεχνικής επιτυχίας μεγάλων Εβραίων συνθετών της

εποχής του, όπως ο **Μέντελσον** και ο **Μέγιερμπερ**.

Εν τούτοις, στον κύκλο του Βάγκνερ θα μπορούσε κανείς να διακρίνει πολλούς Εβραίους φίλους και συνεργάτες, ενώ ο ίδιος ουδέποτε δέχθηκε να προσυπογράψει αντισημιτικές διακηρύξεις! Είναι αξιοσημείωτο, μάλιστα, ότι ανέθεσε τη διεύθυνση της τελευταίας – και κατά πολλούς κορυφαίας – όπεράς του, **Πάρσιφαλ**, στον νέο και ταλαντούχο **Χέρμαν Λεβί**, με τον οποίο ανέπτυξε στενή προσωπική φιλία, παρά την λυσσώδη αντίδραση των αντισημιτικών κύκλων της εποχής (και, ενδεχομένως, την μη-εκφρασμένη αντίθεση και της ίδιας της συζύγου του, της **Κόζιμα Λιστ!**).

Το θέμα «Βάγκνερ» δεν εξαντλείται, φυσικά, σε ένα σύντομο σημείωμα. Δεσμεύομαι να επανέλθω με πιο εξειδικευμένες αναφορές και αναλύσεις, στην περίπτωση που υπάρξει ενδιαφέρον από τους αναγνώστες του **Aixmi**...

(*) Richard Wagner, “*My Life*” (Αγγλική Έκδοση, Cambridge University Press, 1983).

***Ο Κώστας Παπαχρήστου διδάσκει (μεταξύ άλλων) Φυσική, κάπου στα ανεξερεύνητα βάθη της Τριτοβάθμιας...**